

Muslimov G'. I.

pediatriya kafedrası assistenti

Farg'ona jamoat salomatligi tibbiyot instituti

**FARG'ONA VILOYATI BOLALARIDA ALLERGIK KASALLIKLAR
TARQALISHI VA XAVF OMILLARINI O'RGANISH: NAZORAT
GURUHLI EPIDEMIOLOGIK TAHLIL**

Annotatsiya: Tadqiqot davomida allergik kasalliklar (bronxial astma, allergik rinit, atopik dermatit va boshqalar) bilan og'riqan 112 nafar bolalar Farg'ona viloyati bolalar ko'p tarmoqli tibbiyot klinikasida nazorat guruhidagi 112 nafar sog'lom bolalar bilan taqqoslandi. Yetakchi xavf omillari aniqlandi: og'ir oilaviy anamnez (OR 4.1; 95% CI 2.5–6.7), passiv chekish (OR 2.9; 95% CI 1.8–4.8) va muvozanatlashmagan ovqatlanish (OR 2.4; 95% CI 1.5–3.9). Natijalar mintaqaviy profilaktika dasturlarining zarurligini asoslaydi.

Kalit so'zlar: allergik kasalliklar, bolalar, Farg'ona, bronxial astma, xavf omillari, epidemiologiya

Muslimov G. I.

assistant of the department of pediatrics

Fergana Medical Institute of Public Health

**A STUDY OF THE PREVALENCE AND RISK FACTORS OF
ALLERGIC DISEASES IN CHILDREN OF THE FERGHANA REGION:
A CONTROLLED EPIDEMIOLOGICAL ANALYSIS**

Abstract: This case-control study compared 112 children with allergic diseases (asthma, rhinitis, atopic dermatitis, and other) to 112 healthy controls at the Fergana Regional Children's Multidisciplinary Medical Centre. Leading risk factors identified were positive family history (OR 4.1; 95% CI 2.5–6.7), passive smoking exposure (OR 2.9; 95% CI 1.8–4.8), and unbalanced diet (OR 2.4; 95% CI 1.5–3.9). Findings support targeted regional prevention programmes.

Keywords: allergic diseases, children, Fergana, bronchial asthma, risk factors, epidemiology

KIRISH

So'nggi o'n yilliklarda allergik kasalliklar bolalar populyatsiyasida global epidemiyaga aylandi. Jahon sog'liqni saqlash tashkilotining ma'lumotlariga ko'ra, sayyoramizdagi har beshinchi bola hayoti davomida allergik kasallikning biror-bir shakliga duchor bo'ladi. Bronxial astma, allergik rinopatiya va atopik dermatit — bu maktabgacha va maktab yoshidagi bolalar orasida eng keng tarqalgan surunkali kasalliklar qatoriga kiradi [1, 2]. O'zbekiston, xususan uning sanoati rivojlangan Farg'ona viloyati, ekologik omillar va shaharlashuv jarayonining jadal ta'siri ostida bo'lib, bu allergik patologiyalar tarqalishini yanada kuchaytirishi mumkin [3]. Mamlakatimizda ushbu kasalliklar epidemiologiyasini o'rganuvchi nazorat guruhli tadqiqotlar kamchilik qiladi, bu esa mahalliy xavf omillarini aniqlashni va profilaktik dasturlarni ishlab chiqishni qiyinlashtiradi.

Tadqiqotning maqsadi: Farg'ona viloyati bolalarida allergik kasalliklar tarqalishini baholab, asosiy xavf omillarini aniqlash va sog'lom bolalar bilan solishtirma tahlil o'tkazish.

MATERIALLAR VA METODLAR

Tadqiqot dizayni — nazorat guruhli (case-control) epidemiologik tahlil. 2022–2024 yillar davomida «Farg'ona viloyat bolalar ko'p tarmoqli tibbiyot markazi» (FVBKTM) pediatriya bo'limida ro'yxatga olingan 112 nafar 3–18 yoshdagi bola asosiy guruhni tashkil etdi. Shu muassasada sog'liq holati o'xshash bo'lgan 112 nafar bola nazorat guruhiga kiritildi. Guruhlar yosh va jinsi bo'yicha muvofiqlashtirilib tanlandi. Diagnostika GINA (2023) va ARIA (2022) mezonlari asosida o'tkazildi. Xavf omillarini baholash uchun standartlashtirilgan anamnestik anketa qo'llanildi va teri ustiga yopishtirish sinami (SPT) bajarildi. Statistik tahlilda χ^2 mezoni, ko'p o'zgaruvchili logistik regressiya ishlatildi;

natijalar OR (95% CI) ko'rinishida ifodalandi. Tadqiqot muassasa etika qo'mitasi tomonidan tasdiqlangan (Bayonnoma № 12/2022).

NATIJALAR

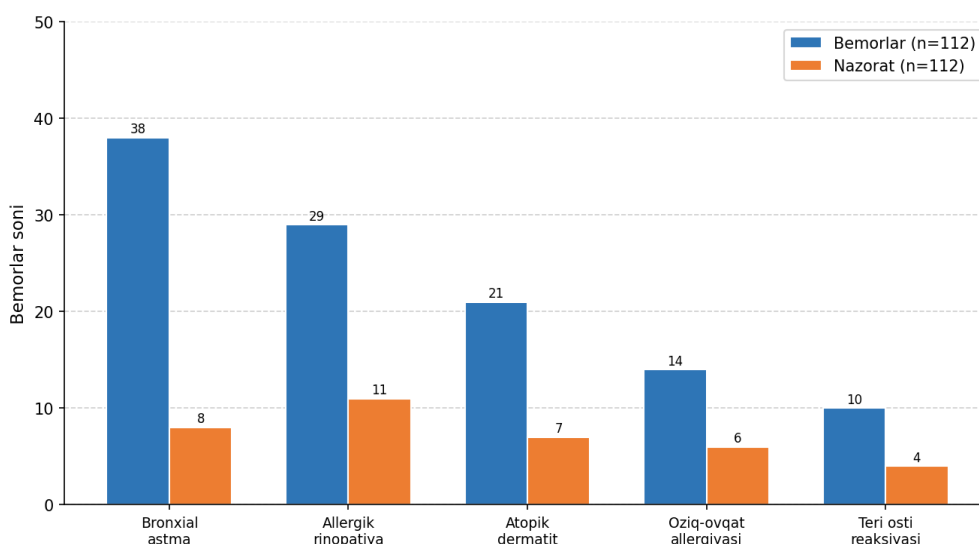
Asosiy guruhda o'g'il bolalar ulushi 56.3% (n=63), nazorat guruhida 52.7% (n=59) ni tashkil etdi; o'rtacha yosh mos ravishda 9.4 ± 3.6 va 9.1 ± 3.4 yil bo'ldi ($p=0.52$). Allergik kasalliklarning nozologik taqsimoti 1-jadvalda keltirilgan.

1-jadval.

Allergik kasalliklarning nozologik taqsimoti

Kasallik turi	Bemorlar (n=112)	%	Nazorat (n=112)	%	p-qiymati
Bronxial astma	38	33.9	8	7.1	<0.001
Allergik rinopatiya	29	25.9	11	9.8	<0.001
Atopik dermatit	21	18.8	7	6.3	0.003
Oziq-ovqat allergiyasi	14	12.5	6	5.4	0.048
Teri osti reaksiyasi	10	8.9	4	3.6	0.081
Jami	112	100	112	100	—

Ko'p o'zgaruvchili logistik regressiya natijalari shuni ko'rsatdiki, oilada allergik kasallik mavjudligi eng yuqori xavf omili hisoblanadi (OR 4.1; 95% CI 2.5–6.7; $p<0.001$). Passiv tamaki tutuniga duchor bo'lish ikki martadan ortiq xavfni oshirdi (OR 2.9; 95% CI 1.8–4.8; $p<0.001$). Muvozanatsiz ovqatlanish ham mustaqil xavf omili sifatida aniqlandi (OR 2.4; 95% CI 1.5–3.9; $p=0.002$). Emizish davri 6 oydan qisqa bo'lgan bolalarda ham xavf sezilarli darajada yuqori edi (OR 1.8; 95% CI 1.1–2.9; $p=0.018$). 1-diagrammada kasallik turlarining ikki guruh o'rtasidagi taqsimoti vizual ko'rinishda ifodalangan.

I-rasm. Bemorlar va nazorat guruhida allergik kasallik turlarining solishtirmali ko'rsatkichlari (Farg'ona VBKTM, 2022–2024)

MUHOKAMA

Tadqiqot natijalari ko'rsatdiki, Farg'ona viloyatida bronxial astma (33.9%) va allergik rinopatiya (25.9%) bolalar orasidagi allergik kasalliklarning asosiy shakllarini tashkil etadi. Bu ko'rsatkichlar Tabuk shahri bolalari orasidagi tadqiqot ma'lumotlari (bronxial astma — 31.8%, allergik rinopatiya — 56.8%) [4] va Rossiya bolalari uchun o'tkazilgan yirik populyatsion tadqiqot natijalari [3] bilan umumiy xususiyatlarga ega. Oilaviy allergik anamnez OR 4.1 bilan eng kuchli xavf omili sifatida aniqlandi — bu GINA 2023 ko'rsatmalarida keltirilgan genetik moyillik kontseptsiyasini tasdiqlaydi [1]. Passiv tamaki tutuniga duchor bo'lish (OR 2.9) havo muhiti omillarining muhim ekanligini ko'rsatadi, sanoat tuman chekkasida joylashgan Farg'ona kabi shaharlarda bu ayniqsa dolzarbdir.

Oziq-ovqat allergiyasi (12.5%) va atopik dermatit (18.8%) ning nisbatan yuqori ko'rsatkichlari ilk bolalik davridagi ovqatlanish buzilishlari va sun'iy emizishning zararli ta'sirini ko'rsatadi. Emizish davri qisqaligi (OR 1.8) bolalarda allergik og'ir kasalliklar rivojlanishida muhim prediktor ekanligini ko'plab xalqaro tadqiqotlar ham tasdiqlagan [2, 5]. Ushbu ma'lumotlar mahalliy profilaktika dasturlarini yaratishda asosiy yo'nalishlarni belgilaydi.

XULOSA

Farg'ona VBKTM pediatriya bo'limida o'tkazilgan nazorat guruhli tahlil shuni ko'rsatdiki: (1) bronxial astma va allergik rinopatiya bolalar orasidagi allergik kasalliklarning dominant shakllarini tashkil etadi; (2) oilaviy anamnez (OR 4.1), passiv chekish (OR 2.9) va muvozanatsiz ovqatlanish (OR 2.4) asosiy xavf omillari hisoblanadi; (3) emizishning qisqaligi allergik sezuvchanlikni oshiradigan omil sifatida aniqlandi. Farg'ona viloyatida bolalar allergologiyasi bo'yicha keng ko'lamli ko'p markazli tadqiqotlar o'tkazish va erta skrining dasturlarini joriy etish tavsiya etiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Boulet L. P. et al. GINA fosters World Asthma Day 2020 to prevent asthma deaths //American Journal of Physiology-Lung Cellular and Molecular Physiology. – 2020. – T. 318. – №. 5. – С. L998-L1000.
2. Lv J. et al. Global, regional and national epidemiology of allergic disorders in children from 1990 to 2019: findings from the Global Burden of Disease study 2019 //BMJ open. – 2024. – T. 14. – №. 4. – С. e080612.
3. Шахова Н. В., Камалтынова Е. М., Кашинская Т. С. Распространенность бронхиальной астмы и аллергических заболеваний среди детей //Аллергология и иммунология в педиатрии. – 2022. – №. 2 (69). – С. 5-12.
4. Abdujabborov Sh. EPIDEMIOLOGICAL DESCRIPTION OF HEALTH, RISK FACTORS, AND PREVENTIVE MEASURES OF OCCUPATIONAL DISEASES AMONG ANESTHESIOLOGISTS-RESUSCITATORS IN THE FERGANA VALLEY //Экономика и социум. – 2025. – №. 12-3 (139). – С. 12-18.
5. Alatawi A. M. et al. Prevalence and risk factors of allergic diseases among school students in Tabuk: a cross-sectional study //Cureus. – 2023. – T. 15. – №. 3.